

Mediet

*”Här är du medium, djupare
kan din desperata lek inte nå.”*

Gösta Oswald

”Jag heter Emilie Högquist och jag levde mitt vuxna liv under det tredje och fjärde årtiondet av 1800-talet och anledningen till att jag kan tala så här direkt till dig är att jag funnit mitt medium. Författaren till den här boken, som du nu står i begrepp att läsa, har sedan en tid tillbaka stått i ständig kontakt med mitt medvetande. Han och jag fann varandra under en natt, eller snarare under de tidiga morgontimmar, då vi varken sover eller är vakna, utan vistas i gränlandet mellan det levande och det döda. Han tilltalade mig direkt, som om jag vore en levande kvinna och jag måste ha varit synlig för hans ögon, så väl beskrev han mig och hans tilltal var så verkligt, att jag förstod att han skulle lyssna bara jag svarade.

Att han älskade mig förstod jag också och hans åkallan har påverkat mig så att jag framträder hallucinatoriskt i hans medvetande. Inte bara under hans sömnperioder utan också under hans dagliga promenader och i de stunder, då han skrivande åberopar mig som ett slags sanningsvittne till sin berättelse, eller skulle jag kanske snarare säga, vår berättelse. Så nära, som vi kommer varandra under våra nattliga seanser, kan inga levande varelser komma varandra. Vår tanke blir ett, vår längtan blir en och densamma, vår förundran och vår plåga likaså. Allt vad som fanns i mitt medvetande den gången, finns där åter, allt blir återupplevt. Min levnad kan därför prövas på nytt i ljuset av en framtid som så i grunden förändrat människors sätt att leva och ändå inte, då kärleken, då som nu, är det som vi hetast åstundar ...

Ja, jag var ett kärlekens barn eller kanske snarare ett kärlekens offer, tidigt lagd på dess altare, en kärlekens martyr, ett kärlekens helgon, en kärlekens Jeanne d'Arc. Det var den roll som jag med ”en kongenial verkan framställde” på den kungliga teaterns scen 1836. Ja, så skrev man då och så var det kanske. Jag levde mitt liv i kärlek och av kärlek, med innerlighet deltagande i kärlekens sakrala och profana riter genom ande och kropp alltefter vad situationen bjöd och krävde. Offer och offerförrättare på en och samma gång. Kanske var jag alltför generös med kärlekens gåvor, med mitt liv fick jag gälda. Mitt liv var njutning men också smärta, ja, lidande är det sakrament som kärleken bjuder, lidande och längtan, då kärleken är både allt och ingenting på samma gång. Du längtar efter närhet och utlevelse, andlighet och kroppslig njutning ständigt upprepat till din och alla människors glädje och plåga.

Men jag ska låta dig följa mitt liv i valda sekvenser så som det erbjöds mig i kval och förnedring, i lustfylld njutning och upphöjd andlighet. Ingenting behöver jag dölja och ingenting försköna, bara berätta som det var en gång, alldeles från början till dess bittra slut. Det är det som är döden – himlen och helvetet – att se och skärskåda sitt eget liv i evighetens perspektiv. Se här, min himmel och mitt helvete – mitt liv!”

”Emilie, jag är här och jag väntar på din berättelse.”

Ännu bedövd av nattens upplevelser har jag blivit liggande timmar utsträckt på soffan på verandan med en längtan efter ”hon som brinner i mig”. Ingenting har jag varit förmögen att göra. Tvivlar. Är det jag skrivit möjligt?

“Har du väntat länge?” frågar hon, när hon äntligen träder fram för mitt medvetande. Hon står med ansiktet vänt mot terrassen och eftermiddagssolen faller in över hennes ansikte, som blir till den bild av skönheten som förbinder mig med den autentiska historien.

”Titta här”, säger jag nästan uppbragt och håller fram ett av de få tecknade porträtt som finns bevarade. ”Munnen, den ser alldeles för liten ut. Inte vet jag hur du verkligen såg ut.”

Rösten inom mig viskar: ”Det vet ingen annan heller. Det avgör du själv.”

Så reser jag mig upp och tar några steg framåt i rummet så att hon kommer att stå mig alldeles nära, på armlängds avstånd och jag vet mig inte ha kommit henne så nära förut. Jag känner, att jag vill ta hennes händer, men vill ändå inte vara för påflugen så att hon skall missförstå mig och mitt uppdrag.

“Men vilken är dina ögons färg egentligen? Jag kan inte bli klar över det?”

Och jag ser in i hennes ögon, stora och mörkt blå så som inga ögon egentligen är.

“Var det så dom var?”

“Det var så dom var”, svarar hon och jag ser till min förvåning hur de skiftar mot grönt och grått, alldeles som det sagts och skrivits. Min förvirring möter hon med ett leende i ett ansikte som i samstämmighet uttrycker kyskhet och synd och läppar som i mild glans bär fram lustens smycke.

“Din beskrivning är vacker”, säger hon.

“Emilie, hade du denna magiska förmåga att tända alla mäns lust såsom det berättas i källorna?”

“Vad vill du att jag ska svara på det? Och källorna, vad är det annat än sagor om det som en gång var.”

Mina frågor är många och under dagar, då jag läser i källorna och under de ljuvliga morgontimmar då vi samtalar, får jag ”anvisningar” om hur minnena ska sorteras och historien berättas. ”De historiska minnenas värde bestäms av styrkan i din upplevelse”, säger hon och jag tror henne.

Så låter jag ”historien” komma till mig: Associerar fritt, drömmer, fantiserar, tänker, låter det ena ge det andra utifrån berättelsens krav och bygger upp en ”sonata apassionata” om en förtrollande skådespelerskas äventyr.

Det händer till och med att jag stiger upp mitt i natten för att tankarna på henne ansätter mig så hårt. Jag skriver ned på lappar vad jag tänkt och då kan hon helt plötsligt träda fram för mig. Jag ser henne sitta på andra sidan bordet med en uppsyn, som ville hon säga: ”Tro det eller ej, men här är jag.” Hennes närvaro är inte möjlig. Jag vet ju det. Och ändå finns hon där. Hennes blick, alldeles stilla och ögat utan blinkningar. Som vore det ett målat porträtt. Bara de pulserande rörelserna i pupillens ytterkant förråder den känslans eruption som glöder i hennes inre. Jag ser ner i bordet för att undkomma hennes förtärande blick, som får mitt hjärta att bäva av undran över hennes närvaro, ser hennes händer, hennes fingrar så överraskande långa, tunna. Och som levde våra händer sitt eget liv söker de sig mot varandra. Fingertoppsberör. Smärtfylld vällust genomströmmar

min kropp i detta glödande, glidande evighetsnu. Beröring med signaler till hjärtat.

I. Emilie söker sin roll

"The past ... should be viewed as part of our life, and because life is unfinished so is the meaning of the past."

A.P. Kerby

1817. Allas älskling

Han står vid fönstret och ser ned på det vackra barnet med de stora blå ögonen och det kastanjebruna burriga håret. Han ser henne röra sig nästan som i dans tycks det honom. Hon rör sig fram och tillbaka, som njöt hon av själva springandet över de gräsmattor och trädgårdsgångar, som är förbjuden mark för tjänstefolket. Så stannar hon med ansiktet tryckt mot spjälorna i det svarta järnstaketet. Och hon byter blick med sin åskådare och han kan inte hålla tillbaka varken leende eller handviftning. Så blir han avbruten.

– Vad gör du Carl? Frågan är ställd av en hustru som mycket väl vet vad han gör. Och frågan är ställd med en viss skärpa för att påminna honom om att han borde göra någonting annat än att bara stå där och se ut genom fönstret. Att han borde tala om det som plågar henne.

– Jag ser på det vackra barnet.

– Du menar Emilie? säger hustrun med bibehållen skärpa i rösten.

– Ja.

– Sällsamt, men det tycks mig ibland som om du var lika förtjust i det barnet som i vår egen dotter.

Kritiken är öppen, och han väljer att utmana den.

– Men visst är hon ett vackert barn?

– Ja, hennes ögon är märkvärdigt klara, stora och blå. Vet du Carl, att när jag en gång blev förälskad i dig så var det för din klara blick. Och när jag nu ser lilla Emilie så ser jag, att hon är som en liten avbild av dig, som ju också vår lilla Sophia är? Samma ögon, samma panna.

Ja, de älskliga barnen har syskontycke, eller hur, säger han.

– Det är verkligen sant, säger hon med eftertryck. Och Emilie har ju också fått tillnamnet Sophia. Men det är väl knappast en tillfällighet. Hade jag bara vetat.

– Se hur hon gräver, säger han för att undvika att svara, se, med vilken omsorg hon lyfter sin lilla sked med grus. Att ett barn kan ha en sådan medfödd värdighet i sina rörelser.

– Värdighet, du pratar, ett barn kan inte ha värdighet. Men jag ser att hon gräver och det ska jag sätta stopp för. Inte får hon gräva i gångarna som Johansson så omsorgsfullt lagt tillräta. Jag skall genast ta ut barnet från trädgården. Det får icke bli någon vana för tjänstefolkets ungar att vara där. Hur skulle det se ut om alla gjorde som hon?

– Men är det nu så farligt?

– Farligt är det väl inte? Men en ovana är det och Johansson skall hålla grinden låst. Det är hans plikt.

Men han, greve Carl de Geer, blir stående kvar vid sitt fönster en trappa upp i det stora hus han bebor vid Västra Trädgårdsgatan. Den trädgård som han har för ögonen är tillhörig hans egendom och den ligger soldränkt i eftermiddagsvärmen på vägens motstående sida. Det lilla barnet, som sitter där i gruset ovetande om den giftiga diskussion hon givit upphov till, är inte bara ett ljuvligt litet barn, hon är ett förbjudet barn som används av vuxna i ett krig om kärlek och svek. Ulla Spengtporten är visserligen gift de Geer, men hennes livs stora passion var en gång den unge baronen von Essen. Men den skilsmässa hon önskade förnekades henne och ständigt klädd i svart sörjer hon sedan dess sin kärlek.

Så ser han hur hustrun med vaktmästare Johansson stiger ut på gatan och hur de tillsammans går med bestämda steg mot trädgårdens järngrind. Han vill öppna fönstret och ropa, men gör det inte.

När Emilie blir varse grevinnan och portvakten, upphör hon med sitt grävande men sitter kvar på grusgången och när de närmar sig henne, springer hon upp med ett rop av förtjusning:

– Se här, se här, vad jag gjort.

Och Carl de Geer ser med förvåning från sin utkikspunkt, att hans hustru tar Emilies hand och sätter sig på huk vid hennes sida, ser henne stryka Emilie över håret och sedan hand i hand vandra ut från trädgården.

Hans väntan blir inte lång men hans förundran är stor, när hans hustru helt plötsligt står där med barnet vid sin sida och båda ser så strålande glada ut, som gömde de på en gemensam hemlighet.

– Kan du gissa vad? frågar hans hustru med oförställd förtjusning i rösten.

– Gissa? Nej.

– Vad Emilie gjorde?

– Nej, men berätta.

– Berätta du själv Emilie, berätta, hör han sin hustru uppmuntrande och vänligt säga. Vad gjorde du i trädgården Emilie?

Och Carl hör Emilie med lite styligt men klar barnröst säga:

– Jag glävde glocal eftel lilla glevinnans föttel.

– Lilla grevinnans? Du menar Sophies fötter?

Emilie nickar och låter sina känslor komma till uttryck i ett klingande barnaskratt, när hon hör ”stora grevinnan” fylla ut berättelsen med egna ord.

– Carl, tänk dig själv, där kommer jag, stora stygga grevinnan, beredd till bannor och får se vad det lilla barnet har för sig, ser avtryck av vår lilla Sophias steg i den krattade trädgårdsgången och ser hur Emilie vårdar sig om att gräva ut

de små stegen, som vore de guld värda. Och hennes ord: "lilla grevinnans fötter". Är det inte underbart, Carl?

– Jo, förvisso. Hon är ett litet behändigt stycke, detta barn.

– Jo. Och Ulla blir med ens allvarlig.

– Vet du Carl, att ibland önskar jag att även detta barn vore mitt. Men det är hon inte. Du måste välja Carl. Emilie och hennes familj måste lämna detta hus.

– Annars ... fullföljer han den påbörjade tanken och ser in i hennes ögon, men han viker tillbaka inför det motstånd han möter.

– Annars upphör vårt samliv.

– Du menar...

– Ja, jag menar allvar. Emilie och Sophia är systrar, eller hur?

Och Carl nickar sakta.

– Jag var så olycklig, säger han. Jag har aldrig älskat den vulgära kvinnan.

– Det tror jag inte heller, men jag vill inte se henne i mitt hus.

– Men Högquist, ska också han tvingas gå?

– Honom kan du ha i din tjänst på Luefsta bruk, men här ska han inte sätta sin fot.

– Du har rätt, säger han, patrisk är patrisk.

– Ja, kära Carl, så är det nu. Din humanitet är känd, men alltför stor. Också du måste se verkligheten i ögonen.

– Ulla, säger han och dröjer med orden, kan vi börja om? Och han ser på sin vackra hustru, finlemmad och rak i ryggen som en lilja och med burrigt brunt hår alldeles som Emilie. De är så lika. "Kanske kunde han behålla Emilie?" far tanken genom hans huvud. Det är ju ändå ett år mellan flickorna, säger han därför och ser att Ulla nickar sakta. Och du skulle alltså kunna tänka dig, att ... Och nu ser han ett leende i hennes ansikte.

– Ja, det kan jag tänka mig. Det är hennes älskliga väsen som vi har att tacka för vår försoning.

Emilie, som suttit alldeles stilla och tyst på en stol framme vid fönstret, kommer åter in i deras värld och Carl sätter sig på huk framför henne.

– Vill du stanna här hos oss? frågar han.

– Ja, ja vill vala häl.

– Se här, säger Ulla och håller fram ett par glänsande sandaler. Dom vill jag ge dig. Det är dom skorna som Sophia har haft, när hon lekt i trädgården. Få se om de passar. Ni är ju så lika och lika långa. Och hon trär in Emilies fot i sandalen och utropar förtjust. Ja, se dom passar ju!

Och Emilie får den andra sandalen på foten och hon dansar omkring över golvet i en liten grevinnas skor.

– Se Carl, se hur hon dansar! Virvlande dansar Emilie rakt in i Carls armar och han lyfter upp henne på raka armar ovanför huvudet och låter henne flyga som en fågel i vida turer. Hämta Sophia! ropar han och håller Emilie tryckt i sin famn, kramar och kysser.

När Sophia tumlar in i rummet, ännu litet sömndrucken efter middagsvilan, möts hon av glada föräldrar som med en mun ropar ut.

– Vi har en present åt dig. Du ska få en syster. Se här, säger Carl, och leder fram Emilie och knyter ihop flickornas händer.

– Emme, Emme, säger Sophia och Emilie pussar Sophia på munnen och kramar om henne.

- Min systel, säger hon, titta, titta, mina skol.
- Emme, så underbart säger Carl, där han står med de båda flickorna. En på vardera armen.

*

– Aldrig, aldrig, kommer aldrig på frågan, är Anna Beatas trefaldigt upprepade nekande svar. Emilie är min dotter och förblir min dotter. Vi ska inte stanna här under ert tak och på er nåd och ingenting begär jag från detta hus. Här är dom skor ni tänkt er för Emilie, vi betackar oss.

- Men behåll dom skorna, det är en gåva.
- Nej tack, gåvor kräver väntjänster har jag fått lära mig och några sådana kan vi inte bestå.
- Men mamsell, detta var bara ett förslag.
- Men det är ett oacceptabelt förslag. Sägs vi upp, så flyttar också Emilie med oss, hon tillhör oss, hon är en av oss och något annat kan det aldrig bli. Att tvingas gå i ständigt lånta skor, det är ingenting för vår Emilie.
- Men hon hör ju också hit, det vet du Anna Beata, försöker Carl blidka men avbryter tankegången rädd att ha sagt för mycket.
- Hon hör lika litet hit, som jag någonsin gjort. Den tjänsten jag en gång gjorde är såna tjänster som vi ibland tvingas till. Låt oss aldrig mer tala om detta. Kanske kommer det en tid med rätt-visare villkor.
- Rättvisare villkor, låt veta hut, avbryter Ulla den diskussion som hon tycker har gått alldeles för långt. Vi har bara velat hjälpa, säger hon förtörnat, men om det inte passar, så kan ni gå.
- Nej, det passar inte och vi ska gå. Till månadsskiftet är vi ute ur detta hus.
- Ju förr dess bättre. Du får lösa det ekonomiska Carl.
- Det behövs inte.
- Anna, se så!
- Mamsell Högquist, om jag får be, herr Greve!

*

Den väldiga träporten ekar i valvet, när den slår igen bakom den sjaskiga vagn som transporterar familjen Högquists ägodelar till en annan värld, där det simpla, mödosamma och trista är tillstädes i varje stund och timma. Där ska Emilie nu leva sitt barndomsliv och lära sig språk och manér som tillhör denna, den andra världen. Men hon glömmer likväl inte den första världen, den lugna och lyckliga tiden, och hennes behagfulla sätt är redan en del av henne själv och hon förblir därför allas älskling.

Till och med den stränga Mamsell Mabonne, låter sig charmeras och finner plats för Emilie i sin skola eller pension för att hon där skall lära sig läsa och skriva och etikettens regler. Eftersom Emilie är ”en fattig” blir hon antagen som ”helpensionär”, vilket betyder att hon slipper undan den dryga avgiften.

Året 1823 blir Emilie också antagen som danselev vid den Kongliga Teaterns elevskola. För samtiden är det allt annat än glamoröst och innebär snarast en

förskrivning till ett liv i utsatthet. Men det ger också möjlighet att förtjäna några shillingpoletter till familjens uppehälle.

I skolan får Emilie klara dagen utan att äta ens så mycket som en ”vittensskorpa och en halv kopp kaffe”. En dag, när Emilie under frukostrasten ser sin kamrat bland alla andra spisa frukostbröd med ost, kan hon inte hålla tillbaka sin känsla dikterad av hunger: ”Du lyckliga ost, som får äta ost!” Men samtidigt finner hon på råd: ”Om du ger mig en bit så ska jag dansa för dig i skymningen.”

Under ”aftonlovet”, i tiden mellan skola och balett, dansar hon sedan dagligen för bröd till kamraternas förnöjelse i skor, så mjuka att hon kan linda dem kring sina små fingrar. På yttersta tåpetsarna improviserar hon sina för tillfället komponerade solodanser och solosånger. Hennes milda röst och intagande rörelser väcker anklang och förtjusningen känner inga gränser.

Så en dag ber hon två av sina vänner, som ”ett ringa tack”, acceptera en inbjudan till en kvällsföreställning på teatern, där Emilie utklädd till bondgosse, skall dansa i ett litet avsnitt. Det är ingen vanlig inbjudan utan ett olovandes inträde. Gömda i kulisserna ser kamraterna hela föreställningen i hemlighet glömska av tiden. I regn och vägleda av endast svagt flämtande lyktor får de sedan på egen hand leta sig hem genom Stockholms mörka gator och gränder.

Upprördheten hos kamraternas föräldrar blir stor. När händelsen sedan blir rapporterad till skolan och det då dessutom avslöjas, att ”en fattig” tillika ballettelev smugits in bland borgerskapets döttrar anses det vara värt både ”rismos” och ”moralkaka”.

Mamsell Mabonne, föreståndarinnan, försöker hårdfört kuva Emilie. ”Botas skall du för dina teatergriller.” Emilie, som den ansvarige, den förledande, tvingas under den påföljande dagens frukostlov på sitt vackra huvud bära ”en vidunderlig bonnet, en högt uppsatt mössa, räknande anor från Ulrika Eleonoras tid och prydd med en svart plym ... Högt upp på en kista androm till varnagel får Emilie trona” medan kamraterna, antingen skrattande och häcklande eller betryckta av medkänsla, spisar sin kost. Detta blir för mycket för Emilie som sliter av sig hela grannlåten, tar sin kapp och hatt och ilar utför trappan. Aldrig kom hon åter till Mabonnes pension. Okuvad kastas hon ut från den enda skola hon besökte. För Emilie blir teatern allt, både skola och det verkliga livet.

*

Upplevelser på verklighetens teater skall vi därför bjuda. Till hjälp i detta skådespel tar vi 1820-talets kanske främsta aktriss och sångerska, Henriette Widerberg, vars verkliga liv kan uppfattas som något av arketyper för den roll och det liv som stod den kvinnliga skådespelerskan till buds. Vid hennes sida finner vi mannens roll spelad på det sätt som anstod och förväntades av mannen ur den högsta societeten. För ”tecknen i skyn” hämtas inspiration från romantikens främsta, sådana som Keats och Geijer och det ”naturliga” talar med sexualitetens röst.

1824. Engel eller djefvul?

Ett spel på verklighetens teater med tidens romantiska tecken i skyn och livets nedslag i det "naturliga"

Husen är sammanbyggda så att de formar en fyrkant runt en innergård med portar i olika riktningar. Hon finner snabbt den ingång hon söker och hon ger porten en kraftig knuff så att den slår i väggen med ett dån och avslöjar att hon har bråttom. Trappstegen upp till andra våningen tar hon med lätta balettsteg.

"Widerberg H, Actrice och Sångerska vid Kungl. Teatern" kan hon läsa på en liten mässingskylt ovanför brevinkastet. Hon låter en lätt knackning tala om att hon anlänt. Hon andas hastigt, flämtar, försöker hålla andan. Väntan. Brevet framräckt. Så plötsligt rasslar det till, när den mörka gardinen dras ifrån på insidan och ljuset kastas ut i trapphallen genom den mjölkfärgade glasrutan i dörrens övre del. Hon möts av framsträckta armar och ett förtjust litet rop:

– Oh, så fint att du kunde komma så snabbt. Har du brevet?

– Ja, svarar hon stående givakt med den berömda skådespelerskans händer på sina axlar.

– Så fint, att du kunde komma, hör hon upprepas. Var det Emilie, du hette? Hur gammal är du?

– Tolv, snart tretton.

– Du vet att jag heter Henriette. Det får du säga så här på tu man hand, säger hon och tar hand om det bruna kuvertet och med ivriga händer sprättar hon upp det och läser tyst för sig själv under det att hon utstöter dessa små rop, "oh", "oh", som Emilie under en tid själv skall låta göra bruk av.

– Detta, kära Emilie, var goda nyheter, säger Henriette. Det måste vi fira. Stig in. Stig in, stå inte där som en kulissråtta, säger hon och skrattar med en impulsivitet som får Emilie att känna rodnande hetta i kinderna. Oh, förlåt mig, säger hon sedan, inte är du nån råtta. Och med innerlighet i stämman deklamerar hon så en vers ur minnet under det att hon med en gracil gest stryker Emilie över kinden.

*"Mycket lång och smärt,
med en hy av ros och lilja,
små fina drag och vackert blont hår"
inramande "oskuldens panna" ...
"klar och öppen".*

Sedan slår hon ihop sina händer för att bryta den stämning hon själv skapat och uppmanar enträget Emilie att träda fram och skåda rummen.

– Här bor jag, säger hon, se dig omkring. Är det inte gentilt?

Och Emilie skådar vad hon aldrig skådat, ett rum med möbler som glänser och tyger och tapeter i starka färger. Hennes blick jagar över alla de hundratals saker, som ville hon se allt på en gång. Blicken stannar på en väldig mörk möbel, som en altartavla med speglar och kolonner. Hon tar några steg framåt och blir stående framför en spegel som återger hennes ansiktsbild. Hon rygger förskräckt tillbaka, som vore detta skådande en otillbörlig intimitet. Hon vänder sig därför hastigt om och ser då, som i en uppenbarelse i strålände ljus, sin egen bild i helfigur i en spegel

på den motstående väggen. Och hon känner hur Henriette sluter upp vid hennes sida, nära, känner hennes heta andedräkt på sin hals, blir varse hennes nakna axlar och den djupa skåran som skär ned mellan hennes bröst. De två kvinnorna begrundar varandras spegelbilder och Emilie känner sig sedd som aldrig förr, studerad och värderad.

– Ja, se, ett sådant vackert barn du är, hör hon.

Och hon svarar med den tanke som helt plötsligt infinner sig:

– Ni är också vacker. Ni ... ni är sådan jag önskar att min mor skulle ha varit.

– Hu, då, säger Henriette i ett bestämt avvisande tonfall och försvinner ut ur spegelbilden medan det bullrande skrattet fyller rummet, rusar runt som ett klingande spel i kristallkronor och vibrerande glas och blir liksom synliggjort som skimrande ljusreflexer för Emilies ögon och hon känner sig åter förlägen.

– Förlåt, säger hon, förlåt, det var inte ämnat att såra er.

– Nej, icke tog jag det så, men ni påminde mig om min ålder. Och vi kvinnor får icke bli gamla. Och skrattet som nyss ekat genom våningen har ersatts av en hörbar tystnad och Emilie vänder sin spegelbild ryggen och ser Henriette bakifrån stående vid den stora möbelen på andra sidan rummet.

– Det här är min älsklingsmöbel. Chiffonjé kallas det. Det är mahogny, säger hon och stryker med fingerspetsen över den blanka ytan. Känn, Emilie, lent, som din kind.

Och Emilie stryker försiktigt över skrivbordsskivan och får då syn på en porslinsfågel i strålande färger.

– En fågel, säger hon och hon kan inte låta bli att lyfta upp den i sina händer och hon hör då några stilla flöjttoner. ”Oh”, säger hon, ”Oh”. Och hon hör åter Henriettes burdusa skratt.

– Jag tror bestämt, att du börjar uppträda som en aktris. Det du håller i din hand är mig en kär gåva, från en kär vän, säger hon med ett tonfall och en blick som om Emilie skulle kunna förstå ordens dubbla mening.

– En kär vän? upprepar Emilie frågande.

– Ja, säger Henriette och ropar sedan ut sitt ”Oh” igen, men nu i ett dramatiskt tonläge beledsagad av en dramatisk gest. Oh, nu står vi här och talar och jag har blivit glömsk av tiden, säger hon, när vägghendylen påkallar uppmärksamhet med tre slag. Jag hör hans steg i trappan. Du måste genast gå, men du får försvinna genom köksentrén. Se här, gå den här vägen, säger hon och skyndar på Emilie med små lätta puffar. Adjö, min lilla vän.

Dörren skjuter igen bakom Emilie och hon skyndar på sina steg som flydde hon sin väg och hon finner dörren bakom en gardin som hon försiktigt skjuter åt sidan och hon hör redan röster inifrån rummet, hör Henriettes gäckande skratt, som om det var öppningsscenen till en salongskomedi. Emilie lyfter av regeln och vrider om nyckeln i låset, trycker ned handtaget men dörren öppnas inte. Ingenting händer. Hon står med det nedtryckta handtaget i handen, men dörren öppnas inte ens när hon lägger an med axeln. Hon vrider nyckeln åter ett varv och ännu ett, men dörren går inte att öppna. Hon hör rösterna och hon lockas att med några försiktiga steg åter ta sig över köksgolvet och hon blir stående vid den lilla springa som lämnats öppen i dörren. Hon ser mannens ryggtavla, ser att han har dragit Henriette till sig, ser hur hon lägger sina armar runt hans hals, ser hur hon kysser honom, hör Henriettes små rop ”oh”, ”oh”, utstötas gång på gång.

– Är du en engel eller en djefvul? hör hon mannen plötsligt fråga på bruten svenska och kyssandet upphör.

– Vad menar du med det? hör hon Henriettes uppriktigt förvånade tonfall.

– Jag har här en liten ”gift” till dig, säger mannen med lustigt skorrande ”r” i orden och han lämnar över en bok.

– Så, vad är nu detta? Din fråga gör mig brydd, säger hon och hon läser högt från bokens pärm: ”Konsten att blifva En God Flicka.” Varför ger du mig den? säger Henriette med misstro i rösten.

– För att du ska förstå vilken verkligt god flicka du är.

– Dina utsagor är verkligen förbryllande, min käre Ben. Försöker du driva med mig?

– Nej, alls icke. Hör här bara: ”Det högsta goda och det högsta onda, det mest intagande och det mest avskyvärda träffas hos kvinnan” och ofta till och med på samma gång, sjunger han upp i högt tonläge. Och jag håller till fullo med om dessa utsagor. Det är bara det, att det som sägs vara det mest avskyvärda hos kvinnan, finner jag vara det mest åtråvärda och det som hålles för varande det högsta goda, finner jag vara ytterst frånstötande, skenhelighet och förställning. Det är sådant vi må visa upp på teatern för att avslöja denna vidriga hycklande dygd som behärskar vår tid.

– Oh, Ben, du är mitt högsta goda.

Och du, Henriette, har allt det avskyvärda hos en kvinna, som jag älskar och du är befriad från allt det goda, som jag avskyr.

– En sådan underlig komplimang du ger mig.

Och Ben håller Henriette ifrån sig och börjar halvsjungande deklamera en vers:

*”Än, ljuva syrener,
än, vilda hyener;
som rävar så fina,
de le åt vår pina.”*

– Ben, vad menar du? Är detta ett alster från skapelsens krona, den manliga bocken? ropar Henriette och slår ut med sina händer och frustar genom näsborrarna.

– Förvisso, och vill du nu se till att pina mig riktigt förskräckligt, ropar Ben och stormar fram efter Henriette som gäckande dansar runt bordet.

– Stopp, stopp, ropar hon och höjer sin hand. Först må din pina inledas med ett litet bitterljuvt stycke för att du riktigt skall förstå kärlekens värde och hon tar plats vid det hammarklaver, som placerats under det fönster, vars ljus faller in över ett anlete, som genomstrålas av glädjens och ingivelsens skönhet. Hennes mun formas, som sökte den en kyss, när hon inleder sin sång med ett ljuvligt ”Oh”. Långsamt, med mörk och vibrerande stämma och sprött ackompanjemang, framsjunger hon så sin vers:

*”Oh! – föll uti ditt unga hjärta
en gnista av den låga blott,
som gifver fröjd, som gifver smärta,
blev kärlekens gudalån din lott;
Oh, vet – den skall ditt lif föröda -*

men vet: den är af himmelsk art!”

– Kära, älskade, Henriette, dessa dina ljuvligt utstötta ”Oh” får mitt sinne att brinna. Aldrig har jag hört någon föredraga sådana angenäma ord med en så välmodulerad men ändå innerlig stäm-ma. Och Johns ögon är fyllda med tårar, när han i kast mellan gråt och skratt frambesvärjer sina ord: Din sköna gestalt och din attraktiva instudering skapar i sanning den konst som utan motstycke är en gracernas gåva till oss vanliga dödliga.

”Oh, Oh”, låter Emilie, nästan ljudlöst, andlöst komma över sina läppar, där hon står invirad i gardinen invid dörrspringan och hon ser nu ett skådespel påbörjas framför den spegel – där hon nyss själv betraktat sin och Henriettes bild – som hon aldrig kommer att glömma.

– Se på mig, Benjamin, säger Henriette och låter negligén falla till golvet och med några lätta handrörelser löser hon upp de spännen och band som fjättrat hennes kropp och hon står naken inför sin spegelbild. Ben betraktar henne som vore han ställd inför det sublimaste konstverk och försiktigt låter han sin hand kupas runt det ena av hennes bröst, väger det i sin hand, smeker, stryker, faller på knä och kysser hennes bröst, hennes mage.

Så reser han sig åter upp och drar av sig sin skjorta och sina byxor och står naken framför Henriette. Och Emilie ser hans styvnade lem, förvånas över storleken och hon kväver en impuls att skratta högt, när hon ser Henriettes hand skjuta ut och gripa tag i ... ”Kuken”, tänker Emilie så intensivt, att ordet uttalas som en flämtning över hennes läppar.

(”Säger hon verkligen kuken? Bryter inte det stilen?” ”Kan tyckas, men Emilie kallar sig själv en tattarunge och har säkert innebörden av sådana ord klart för sig. Men kanske ska vi ändå nöja oss med en flämtning eller möjligtvis ett stön.”)

Och hon ser John kyssa Henriette över hela hennes nakna kropp, ömsom stående, ömsom sittande på huk, och han skjuter in sitt huvud mellan Henriettes lår, som ville han krypa in i hennes sköte. Och Henriette skjuter fram sin kropp mot honom, svänger den långsamt och sträcker armarna i luften böjda ovanför huvudet, som vore det en skön dans.

Och Emilie känner sig fyllas av starka och främmande känslor och en okänd kraft driver henne att med handflatorna smeka sin egen kropp, sitt eget sköte och hon fylls av en smärtfylld ljuvlighet i kroppen som får henne att stöna lätt. Och Henriette har då redan uppmärksammat Emilie i dörrrens springa, men hon fullföljer ändå den kärleksakt som hon inlett. John vill föra henne in i sovrummet, men Henriette svarar ”nej” med blicken stint riktad mot dörrspringan där Emilie sitter.

– Nej, Ben, jag vill att du kommer till mig här. Och hon sänker sig ned i ryggläge på den mjuka mattan.

Och Emilie ser hur de stöter underkropparna mot varandra och hon blir alldeles yr i huvudet och vet inte vad hon ska göra. Hon lägger sig ned på golvet men släpper inte för ett ögonblick de i ett orgiastiskt famntag fjättrade kroppar som tumlar runt på golvet framför henne. Hon hör Henriettes ljuvliga ”oh”, ”oh” utstötas med en stegrad intensitet, ser hennes kropp lyftas och kastas åt sidan, ser manslemmen pumpa ut sin säd rätt ut i luften. Så hör hon ett rop:

– Now Ben, look at this!

– What! Oh, Jesus!

Och dörren skjuts hastigt åt sidan och Emilie ser dem båda nakna framför sig och hon reser sig hastigt upp och ropar:

– Förlåt! Förlåt!

– Don't be angry, Ben! Can't you see what a beautiful young lady, hör hon Henriette ropa något hon inte förstår och vänd till Emilie tillägger hon: Emilie, stanna där du är, men låt oss få kläderna på oss.

Emilie försöker urskulda sig, men hon känner samtidigt en slags underlig glädje i att ha blivit upptäckt, sedd och avslöjad, men också invigd och förändrad. Var det ett och detsamma, tänker Emilie: Mammans rop: "Emilie, stanna ute och lek!" Och den främmande herr`n. "Ja", säger hon högt med en förunderlig känsla av självsäkerhet, nästan som en förebråelse och hon hör inte frågan:

– Vad menar du med "Ja"?

– Ytterdörren gick inte att öppna, säger hon bara.

– Och då tyckte du det passade sig att tjuvtitta. Fy! Men hon hör också att Henriette egentligen inte är arg och att hennes röst åter är så där litet menande, införstående, nästan skojfrisk. Ben, den här lilla flickan, eller unga mademoiselle Emilie, dansar redan vid vår teater och hon har stora drömmar ... Nå vad tyckte du Emilie? Om vårt skådespel, om kärleken?

– Aldrig någonsin kunde jag tro, att det var så det var, att ni Madam ...

– Seså! Säg nu vad du verkligen tyckte.

– Det var så spännande att höra er tala. Jag har aldrig hört sådana ord förut ... Jag har aldrig sett människors kroppar så här. Men det var vackert!

– Det är vackert Emilie. Och skönt ska du veta. Det du nu har sett är det största under som vi människor kan genomleva. Kanske är det det, som ger livet dess mening. Min Lord, vad säger du?

– Pleasure is the law.

– Emilie, lyssna nu noga. Jag vill att det här ska stanna mellan dig och mig som en förborgad hemlighet. Kärleken lever bäst i hemlighet. Bevara det som ett minne, men yppa det inte för någon. Kärleken tål det inte.

– Ja, min fru.

– Emilie, nu ska du gå. Vänta, jag vill ge dig en liten minnesgåva från ditt första kärleksmöte, så att du riktigt förstår att kärleken gör människor goda. Var det inte den här fågeln som du tyckte om? Vackra saker betyder så mycket, säger hon, och väger fågeln i handen och så hör Emilie ord som hon inte förstår men likväl känner vibrera av känsla och värme, när Ben långsamt läser ur minnet:

*"A thing of beauty is a joy forever
Its loveliness increases; it will never
Pass into nothingness; but still will keep
A bower quiet for us, and a sleep
Full of sweet dreams, and health,
and quiet breathing."*

– Oh, my Lord, it will never, never pass into nothingness, fullföljer Henriette. Och vänd till Emilie, säger hon: En fågel kan betyda så mycket. Den flyger lätt sin kos ständigt lockad av den vackraste sång. Eller kanske bara för att den blivit skräm, säger hon och med fågeln lyft i sin hand, som ville hon släppa iväg den på dess vingar, läser hon med ett vemodigt anslag:

*”Fly långt, långt bort och glömma allting här,
som du bland löven aldrig kan förstå,
all grämelse, all leda, allt begär,
där människor med sina suckar gå,
...
Bort härifrån! Nu vill jag med dig fly.
...
lyft på sångens vingar i en sky.”*

– Se här, ta nu den här fågeln och ha den i minnet, när du dansar över tiljorna. Ta den med dig från mig och från Ben, som givit mig den. Ta den med dig som en gåva och minns den hemliga och förbjudna kärleken.

– Förbjudna?

– Ja, det är nu så, att den verkliga kärleken nästan alltid är förbjuden och det är därför som den måste hållas hemlig. Kanske är det så att kärleken bara lever om de älskande hanterar den som vore den en hemlighet mellan två. Och nu tre, säger Henriette och pekar med fingret på Emilie.

*

Så skyndar hon hem. Hon springer hela den långa Drottninggatan fram och upp över Observatorielundens backar utan att förtröttnas och i tankarna har hon det hon genomlevt som ett skådespel, ett skådespel som förändrar hennes liv, ger hennes liv den uppgiften att med förförelsens konst tända människors sinnen och ständigt till sin död förbli i sin roll, men om detta är hon ännu icke medveten.

Så står hon utanför hemmets port. Fågeln, som hon har i sin hand, gömmer hon bakom ryggen, när hon stiger in i rummet och möter moderns misstroagna blick, som om förändringen också var avläsbar i hennes ansikte och hennes kropps hållning, så förförisk för varje man som såg henne på scenen eller mötte henne i livet.

– Emilie, vad är det med dig? säger modern med en förebrående röst.

– Jag har en hemlighet, men den kommer jag inte att berätta om för någon, möter Emilie med kavat röst moderns attack.

– Vad är nu det?

– Fråga mig inte mor.

– Vad har du där? Vad är det du döljer?

– Ingenting.

– Ingenting, tag nu fram den och visa vad det är.

– Nej, den är min, bara min. Det är min fågel, säger hon upprört, när modern tvingar henne att hålla fram den.

– Ge hit! Och det omedelbart. Var har du fått den ifrån? Har du stulit den?

– Nej, mor, jag har fått den som en gåva. Tro mig.

– Sådana gåvor får man inte utan orsak. Vad har du gjort? Vad är din hemlighet? Emilie, lämna nu igen fågeln och låt saken vara ogjord. Din vurm för vackra saker förleder dig till att göra sådant som är förbjudet.

– Men, mor såna vackra saker vill jag ha.

– Såna vackra saker är inte till för enkelt folk som vi.
– Men jag vill ändå ha vackra saker.
– Då får du allt ta och skaffa dig en prins.
– Det tänker jag också göra.
– Du kommer att bli olycklig. Din kärlek till vackra saker kommer att göra dig olycklig.

Och hon ser sin dotter i ögonen länge och Emilie känner sig tvungen att vika undan med blicken och moderns röst blir allvarlig och skrovlig, som om hon hade svårt att få fram orden:

– Har någon sådan skändlighet begåtts mot dig? så säg.
– Nej, något sådant har inte skett mor. Inte något sådant förbjudet, säger Emilie ivrigt och upprört.

– Du talar i gåtor. Vad är det egentligen som har hänt? Mitt barn, hör på mig. Du är ett vackert barn. Det har jag förstått av min omgivning. Men din skönhet är farlig. Du kommer att råka illa ut. Män kommer att begära dig. Kärleken kommer att förtära dig. Den är farlig, den är hemsk och den gör ont.

– Nej, mor, den är god. Kärleken är god.
– Hur vet du det? Möjligen är den god i Jesu namn, men mellan människor är den farlig och ond.

– Nej mor, jag tror dig inte!
– Har du då ändå?
– Nej, nej, mor tro inte något sådant.
– Lämna då igen din gåva. En sådan gåva ges inte av godhet. En sådan gåva kräver en väntjänst. Och den väntjänsten är du ännu för ung att ge. Och minns Emilie, Gud ser dig!

– Men mor, vem är den främmande herr´n? Han som kommer till vårt hus i ett sådant vackert ekipage?

Allas älskling II

– Varför mor kräver du inte av Emilie, det du kräver av mig? Varför håller du henne alltid om ryggen? Det är som om hon vore mer värd än vi andra.

– Ja, Hanna så har jag trott och känt, att hon var utvald, att hon var förmer än vi andra.

– Utvald, pyttisan, eller menar du att ... Jasså, är det så det är, säger hon utdraget för sig själv.

Och hon ser framför sig en mor, sådan hon inte är van att se henne, tystlåten, uppgiven och hon frågar därför:

– Men vad är det som hänt?
– Det värsta tror jag.
– Det värsta?
– Ja, så är det.
– Varför mor, säger du så? Hon är ju ändå tretton år. Också jag... men det brydde du dig aldrig om. Och så farligt är det väl ändå inte?

– Nej, kanske det och vad har vi annat att välja på. Du är så förståndig Hanna, du är som jag, du kommer alltid att klara dig. Men Emilie, hon har så stora drömmar och också jag har låtit mig påverkas av hennes drömmar om att bli rik och äga vackra saker. Och hennes skönhet och hennes ... Och modern tystnar tvärt.

– Börd, menar du? Jag minns att hon alltid fick gå omkring i de rum i grevens hus som var stängda för oss andra. Jag förstod det inte då, men nu gör jag det. Men om det nu har hänt som du fruktar, vad hindrar henne då från att vara som en av oss andra? Jag menar vara med på våra offentliga baler, hon är ju vuxen på riktigt nu. Eller hur?

*

Lördag och Emilies första bal, ja, mor Beata kallade dem så, fast det egentligen inte var några inbjudningar. Det var publika baler och det togs upp entré. Hon hade fått en ny klänning och nya skor och en ros hade hon precis som syster Hanna instucken i sitt hår. Och hon tyckte att hon själv var väldigt fin, där hon satt vid sin systers sida och hörde henne tala om sig som sin lillasyster ”som man skall vara rädd om”. Kavaljererna, ja, det var ordet som de använde om gästerna, skrattade och nickade instämmande. Och Emilie skrattade själv och fann sig väl tillrätta. Så roligt hade hon väl aldrig haft, tyckte hon och när hennes syster lämnade bordet med en gäst, så minns hon att Hanna nöp henne i kinden och sa: ”Du är så duktig Emilie, redan allas älskling.”

Men från den kvällen minns hon också Anders. Hon la märke till honom, när han steg över tröskeln och såg sig omkring efter plats. Öldrickandet var redan i full gång och ljudnivån därför hög. Han rörde sig närmast försynt genom lokalen, och Hanna ropade på honom och såg till att han fick sin plats alldeles bredvid Emilie. Han hälsade med artiga fraser, som om Emilie vore en vuxen dam och han såg på henne länge, så länge att hon kände sig berörd på det sätt som hon känt, när hon sett Henriette och Ben. Hettan i kinderna. Hon trodde att det syntes på henne och hon kände sig förlägen och undvek hans blick. Han frågade om hon ville smaka av hans öl och hon svarade honom undergivet som det var, att hon inte fick dricka öl för sin mor.

– Anna Beata, är det din mor? frågade han, som om hon var väl bekant. Han talade med mild röst och när han skrattade åt alla de skämt som genomkorsade rummet, skrattade han återhållsamt, när alla de andra vrålskrattade. Emilie såg ned i bordet hela tiden, såg bara hans händer, visste inte vad hon skulle säga, vad hon skulle göra.

– Hanna! ropade hon hjälplöst. Hanna! Och Hanna närmade sig hennes bord, såg hennes hjälplöshet, ropade med ljudlig stämma rakt ut i rummet:

– Är hon inte söt, min syster?

– Inte bara söt, sa nån, hon är en skönhet. När blir hon lovlig?

– Det är bäst du frågar mor, svarade Hanna till allas förnöjelse. Och Emilie skämdes och rodnade och visste inte vart hon skulle ta vägen eller vad hon skulle göra, när hon helt plötsligt kände hur hon rycktes upp i luften. Hon fäktade med armar och ben, ropade ”hjälp”, men såg bara att alla skrattade, också Hanna. Och så fick hon en kyss på munnen och skratten blev till vrål.

– Hjälp, hjälp, ropade hon, när hon, kändes det som, singlar genom luften buren av allas armar och slutligen nedsatt i knät på Anders. Förskräckt och skamsen såg hon upp i hans ansikte, mötte hans blick och kröp sedan som ett litet djur in i hans famn och hörde hans ord:

– Du ska inte vara rädd, de menar ingenting med det och så länge vi är så här många händer ingenting farligt. ”Farligt”, tänkte hon, var det samma sak, som det mor kallat fult och det Henriette kallat vackert, men hon kunde ju inte fråga. Hela kvällen förblev hon sittande i hans knä medan Hanna flyttade från den ena bordskavaljerna till den andra och dessutom tog sig för att pussa varje kavaljer på munnen, innan hon kastade sig i en annans famn. Men Emilie satt kvar hos Anders och hon tyckte det var skönt, när han smekte henne lätt över armar, axlar och rygg, men pussa honom, det tordes hon inte.

Så blev hon varse, att mamma Beata vinkade till henne att hon skulle komma.

– Du ska hjälpa mig i serveringen. Och så la hon till: Du ska inte bli sittande så länge hos nån.

Men vart hon gick följde Anders henne med blicken. Det var som en lustig kurragömmalek med blickarna. Hon kunde inte låta bli att titta på honom och han kunde inte låta bli att se på henne, men de ville liksom inte visa det. Och hon tordes inte gå fram till honom, fast hon egentligen inte ville nåt hellre. Men så var han helt plötsligt borta. Hon sökte efter honom i de olika rummen, men fann honom inte och hon kände sig ledsen för att han bara givit sig av.

På morgonen strålade Mor Beata och Hanna av välvilja mot Emilie. Från och med nu kunde hon vara med och hjälpa till vid de offentliga baler som gav familjen försörjning, menade de. Och veckor och månader gick. Kvällsdansen vid den Kungliga teaterns balettskola utökades med undervisning under dagtid i sång, musik och dans utöver lektioner i ”sann och redig declamation”. På kvällarna spelade hon sin roll som ung värdinna på balerna eller, när så tillfälle gavs, låtsasroller på barnteatern vid Oxtorget. Det var där hon för första gången stod på scenen ditlockad av Anders, den Anders Selinder, som med tiden skulle bli premiärdansör och ballettmästare vid operan.

Och Anders blev hennes första förälskelse. Han besökte varje bal som mor hade och varje kväll kom hon att sitta i hans knä och en kväll upplevde hon hans smekningar allt intensivare och hon kände hur han växte och hur hennes kropp svarade mot hans och hon blev besatt av lust och smekte honom med sin hand och hon såg upp i hans ögon och de brann tillsammans av begär. Anders lärde henne smekandets konst.

*

Om detta och annat läste jag i källorna:

Då den lilla Emilie var en tio, tolv år togs hon upp i knäet av dessa unga vivanter och kysstes och smektes, under det att syster Johanna i ett närgränsande rum föregick med gott exempel.

Men jag känner mig ändå osäker på om det verkligen varit så. Är det bara fria fantasier? Så ligger jag där i mitt halvt drömmande tillstånd. Och jag ber: ”Hjälp

mig Emilie, hjälp mig vidare. Hände verkligen detta? Var det så det var? Berätta själv!”

*

Länge hade jag den kvällen stått och beundrat det vackra ekipaget som stod parkerat utanför vårt fönster. ”Se”, sa jag och uppmärksammade min mor på förhållandet, van som jag var vid att detta besök var något som hon borde ta hand om. Men hon inte ens såg ut genom fönstret, svarade inte och försvann in i göromål. Min tanke var, att det kanske berodde på min fars ankomst, för det var ju inte så vanligt att han kom på besök, men den här kvällen minns jag mycket väl.

Far stod och hängde bakom vår lilla disk och jag såg att han bevakade mig med sina allt annat än vänliga ögon. Plötsligt stegade han ut i rummet och lyfte upp mig ur Anders famn, dit jag som vanligt tagit min tillflykt och han bar iväg mig genom rummet. Alla skrattade för det såg förstås komiskt ut och jag skrattade och skämdes, men jag minns också att jag frågade varför han gjorde så. ”Du ska lägga dig nu”, sa han och det for igenom mitt huvud, att han sett vad Anders och jag gjorde och att han tyckte att det var förbjudet och fult så som Mor Beata sagt. Och han bar mig uppför trappan hela vägen till mitt rum, behandlade mig som ett barn och förödmjukade mig i min roll som ung kvinna.

– Emilie, lugna ned dig. Du måste hjälpa mig med en sak. Mor Beata har sagt att du kan. En herre till vilken vi kommit i stor skuld, har sagt sig vilja umgås med dig.

– Umgås, vilket ord. Vad menar far? Vem är det?

– Det får du snart se. Jag har bett honom komma hit.

– Hit, men här är ju Hannas rum. Här får jag inte vara.

– Jo, vi har sagt så.

– Vi?

– Mor och jag och Hanna med. Vi vill det. Det är ingenting farligt.

– Ska jag vara här ensam?

– Ja.

– Men det vill jag inte. Anders har sagt att man inte ska vara ensam.

– Anders, vem är det? Är det han?

– Ja, det är han, min vän?

– Så du har en vän, men den här herrn är mer än en vän.

– Jag förstår dig ej.

– Du kommer att förstå. Och nu får det ändå bli som jag sagt.

*

Min första impuls var att niga. Det var ingen vanlig man. Det var han i det vackra ekipaget, en av rikets herrar, som mamma kallade dem. Men han såg vänlig ut och gjorde upprepade lätta bugningar på nacken, som om han redan kände mig. Jag minns hans lustiga ord, som jag tyckte:

– Vilken lycka att få komma hit och träffa dig. Du är en så ovanligt fin ung dam. ”Lycka”, ”fin dam”, är det mig han talar till, tänkte jag. Kan vi inte bara sitta här

och pratas vid, fortsatte han och bjöd mig med handen att sätta mig bredvid honom.

Och jag satte mig där, bredvid honom. ”Ingenting farligt”, upprepade jag fars ord för mig själv. Han såg på mig med stora rannsakande, men ändå vänliga, ögon under en hög och bred panna och han var mig på något underligt sätt så väl bekant.

– Jag vill att du ska bli min vän, sa han och tog min hand i sin och det kändes som om hela handen försvann i hans näve.

– Ja, svarade jag med knappt hörbar röst och utan att riktigt förstå vad han menade.

– Du ska inte vara rädd, det är bara på lek, eller hur? sa han, när han skrattande lyfte mig upp i luften på raka armar och jag svävade som en fågel, flög av och an under taket i rummet. En svindlande ljuvlighet. Min lilla Emme, sa han och vi skrattade tillsammans. Min lilla söta Emme, har blivit stora vackra damen.

Och när han satte ned mig på golvet igen sjönk jag samman på golvet, låg så länge med slutna ögon utan att säga någonting, men med en känsla i kroppen av att någonting hänt, som skulle förändra mitt liv, och jag hade i tankarna bara fågelns flykt under takbjälkarna.

– Emilie, viskade han, och han höll mig som ett barn i famnen. Sittande på huk bredvid mig smekte han mig försiktigt över armar och axlar. Emilie, vackra Emilie, sa han gång på gång och jag satt där med min hand i hans och ingenting särskilt blev sagt förrän han helt plötsligt sa: Du ska gå nu.

– Gå?

– Ja, du ska gå och lägga dig nu, sa han, när jag rest mig upp och stod villrådig vid hans sida med tio riksdaler i min hand.

När han, min fars vän, sökte upp mig några veckor senare utanför teatern följde jag självmant med honom, han var ju min vän och vi var tillsammans på det där lekfulla sättet igen. Jag sjönk ihop på golvet framför honom och låtsades sova och så lyfte han upp mig på sina armar och jag svävade som en fågel, lekte att jag var en fågel. Vi virvlade runt och jag fann en njutning i vår samvaro och kom med tiden att längta efter våra sköna lekar. I känslan började jag våra flygturer redan när jag springande var på väg till våra möten. ”Det hemliga är det viktigaste i livet” sa han varje gång. Och de hemliga mötena blev till ett livsmönster för mig och jag lärde mig förstå nödvändigheten av att hålla tyst. Och min fina vän var i sin fulla rätt och ingen skulle någonsin klandra honom för hemliga möten.

*

– Kanske, Emilie, sa han en dag, kanske är det bättre att vår lek får ett slut.

– Ja, sa jag och kanske såg jag ledsen ut.

– Jag vet inte om du riktigt förstår?

– Nej, sa jag osäkert.

– Emilie, det är något jag har tänkt på länge, det är nånting jag måste fråga dig om. Fast jag vet inte riktigt hur jag ska börja, sa han och såg på mig, där jag stod med händerna hängande i sidan borta vid fönstret, fylld av undran. Min fågel, sa han, du ser för eländig ut, kom får du flyga, sa han och sträckte ut armarna. Och jag landade lydigt vid hans fötter, låg orörlig som en störtad fågel med slutna ögon

och försjönk som i dvala. Och jag kände hans händer glida ner över min rygg, ned mot mina höfter för att lyfta mig upp i luften och han smekte mig varsamt, som alltid.

– Nu är du min, sa han, nu tar jag dig härifrån, sa han och skrattade bullrande. Och utan att tänka, ivrigt, sa jag:

– Ja, jag vill det, jag vill komma med, som om jag måste säga så.

– Nej, sa han och såg ned i golvet, som om han kommit att tänka på något. Nej, det går ändå inte.

– Jo, jo, sa jag och sträckte ut mina armar och händer mot honom och signalerade med bjudande rörelser att jag ville flyga igen.

– Min lilla fågelunge, sa han, du har befriat mig från min leda, du har återgivit mig känslan för livet igen. Och han lät mig behagfullt än en gång sväva genom rummet.

Jag förstod inte vad han menade, men jag hade känt lockelsen i hans ord. Att någon skulle ta mig därifrån, det var vad jag visste. Så stod jag på golvet igen, kippande efter luft som en fågelunge, skälvande i mina lemmar. Han satt på huk framför mig och han såg på mig med sina varma blåa ögon, men inte klara som eljest utan tårade. Med händerna strök han varsamt över min hjässa och frågade med tjock knappt hörbar stämma:

– Minns du trädgården?

– Nej, sa jag.

– Minns du de vackra sandalerna?

– Nej, svarade jag, det minns jag inte.

– Emilie, sa han, jag älskar dig, men jag förstår att det är för sent.

– För sent?

– Ja, det är för sent och jag måste gå nu. Du får klara dig själv nu, mitt barn.

Och jag förvånades inte över att han kallade mig ”mitt barn” som om han vore min far, ja, så som jag önskat, att min far hade varit. Men jag såg honom aldrig igen. Visste bara, att det fanns en annan värld än den jag kände, med vackra saker, med vackra ord och svindlande känslor. En annan värld. Och att jag tillhörde den. Jag visste det.

Men kanske minns jag inte längre riktigt vad som hände. På nätterna drömde jag, drömde om Henriettes speglar och luftiga rum, där jag virvlade runt på tåspetsarna i dans, drömde om det väntande ekipaget utanför vår port, drömde om vår gemensamma flykt, den lustfyllda leken, smekte drömmande min nakna kropp, min blygd under täcket. Ja, min kropp hade väckts och jag saknade min vän, som låtit mig förbli ett barn. Det hände att jag grät, grät i tysthet för att jag förstod, att de andra som jag höll av, mor, far och Hanna, svikit mig, talat om vår skuld, som skulle betalas med min kärlek. Men han, han som sa att han älskade mig, hade inte svikit mig, han hade låtit kärleken förbli vacker. Men jag talade inte med dem om vad som hänt, lät dem tro vad de ville, höll på min ”hemlighet”. Och Hanna trodde sig triumferande veta vad som erfarits mig: ”Det är så det är. Så sjåpa dig inte Emilie. Förr eller senare skulle det ju ändå ha hänt.” Kanske förstod jag av vad hon sa, att vi föds till kvinnor först när vår kropp tas i anspråk. Upptäckten kändes som en berusning. Och min tro på Henriettes ord om den vackra kärleken, hade de inte kunnat ta ifrån mig. Jag kände mig fri, och jag

visste vad jag ville. Mors och fars skulder var inte mina. Jag visste att jag måste ut, att jag hörde hemma någon annanstans.

*

Anders Sellinder, ung som han var, visste att rekommendera Emilie till Berggrens teatersällskap för en turné i landsorten. Att detta äventyr också innebar svåra provningar vet Emilie själv att ge besked om:

Värnlöst utkastad i världen, utan bildning, utan råd eller ledning av någon god och välvillig människa, hade jag omsider funnit den avundsvärda lyckan att få följa med en kringresande teatertrupp i landsorten. Jag betraktades mera som ett överflödigt ting, vilket man av nåder släpade med sig och gud skall veta att jag var långt ifrån att vara någon dramatisk "utilité" men meningen var emellertid att vid nödstillfälle ha mig tillhands för att fylla en lucka åtminstone som stum person. I brist på bättre ansågs jag väl också till äventyrs kunna gå an i en eller annan soubrette-roll, där ett hyggligt ansikte och en skaplig klänning någorlunda kunde ersätta vad som felades i hållning och spel.

När Emilie förmedlar dessa tankar ett antal år efter denna provningens tid, är hon redan den uppburna skådespelerskan, som lärt att behärska sitt "klen organ" och övervunnit sitt stela spel i en alltför lång lekamen, som en stjälk under det "ljuva madonnaansiktet". Emilie dansar icke längre bara för bröd utan också för rosor. Och sedd blir hon främst av alla de män, som önskar göra hennes tillfälliga bekantskap. Men förvisso också livssällskap. Att bli "Överstinna i en småstad" är likväl ändå inte vad Emilie strävar efter. "Tusen gånger hellre gå klädd i vadmal i Stockholm än i spetsar och siden i Kristianstad." Men inte heller det är nu något som Emilie tänkt sig. Hennes vurm för vackra saker är inpräglad och för övrigt "var allt på henne vackert". Därom vet alla källor att ge besked.

Men tillbaka till Stockholm vill hon och kommer hon med erfarenheter i bagaget. Och vackrare än någonsin. Så följ då med ut på Djurgården! Det är en alldeles särskild bemärkelsedag och en i historien "bestående" tilldragelse.